

van verschillende
st volgende para-
n geparafraseerd:
ALGEMEENE
ik voor de ge-

niets. Tegenover
Kantteekeningen:

tigheden; dat
rd geleerd wordt,
heid aanwijst. De
like gemeenschap
evenwel een boos

domen der par-
dienst des Woords
oud.

t feit, dat volgens
elfde werkin-
n geestelijke
particuliere
den aan hen, die
s zullen worden.
ter van „ge-
n bij personen of
egsterven”. Woor-
nt dezelfde preek-
ediening, dezelfde
Dr Kuyper recht
de voor den één,
der... óók in de-
ze opvatting van
dag, zending en
l aan de particu-
ist in één en het-
eid. We laten dit
ons bezwaar tegen
de.

n, dat is, hoe de-
”, d.w.z. van wat
allerlei vorm aan-
ven, nu beweren
„AL TE GROOTE
niet bevorderlijk
il te groote mate
ehoort; ik geloof
ine mate uitdeelt.
eling is van de
ers woord naar
re genade behou-
wer ze „bevorder-
nt de toorn Gods
Rom. 1, over alle
Jood als Griek,
Als de hypocriet
verstekt, verhard,
ing van Gods ge-
sten; Prof. Hepp
andere bedoelen,
bewijst dus alleen
et onderstel-
en zondar in de
i de geopenbaarde
niet „aannemen”
l en gerust leven”
an verder gaande
n indirect gevolg
lgemeene genade”
r dan blijft ons
wat we trouwens
igbare meeningen
staat Dr Kuyper
zonde gestuit
naak erger wordt,
nischelijke schuld.

Prof. Hepp sluit
Die moet op zijn
eerd gedeelte van
hebben wat hier-

onden hangt van
gezondigd wordt.
ontucht vallende,
opgevoed in een
rleiden laat. Dat
n in gansch rich-
ten de omgeving
lief maakt) en
d. Jezus zelf zeg-
ordeels Gomorra
n Kapernaüm en
sodomie in onze
iet ongelooft. Daar-
ter dan buiten de

igen, zulke „para-
in betoogen, die
uldigen, en vlak
illekeur vóór en
os op Jes. 26:10,
erichten heilzaam
ten tot het kennen
tot bekeering le-
Ridderbos) „daar-
goddelooze steeds
ine goddeloosheid
legt Prof. Hepp

nu den vinger; immers: „sparen is juist een
der werkingen van de algemeene genade”,
zoo merkt Prof. Hepp op. Maar de opmerking
lezer van Prof. Ridderbos' verklaring zal begrepen heb-
ben, dat het „steeds sparen” van den goddelooze hier
hetzelfde beteekent als: „het niet komen van
het gericht”, of: het „lang uitblijven van het ge-
richt”. Het gericht, zoo zegt de profeet, oefent in de
wereld zijn werking uit; het leert gerechtigheid... aan
wie er niet door terneder wordt geveld, aan de over-
blijvenden. De openbaring van Gods toorn is immers
een vaste component in de geschiedenis. Met andere
woorden: ze is onmisbaar, zolang de wereld „dése
wereld”, onze bedeeeling „dése bedeeeling” is. Ze is on-
misbaar, ook voor het in evenwicht houden van de
krachten van gerechtigheid en ongerechtigheid, voor
het leiden van een „stil en gerust leven”.

En zoo is dus deze tekst heelemaal geen bewijs voor
de gemeene-gratie-leer, zooals Prof. Hepp die meent te
moeten verdedigen. Hij is alleen maar een bewijs, ten
overvloede, van de juistheid van mijn bewering, dat
met den term „gratie” het vraagstuk van het „sparen”,
het „conserveeren” der wereld, ook na den val, veel
te zeer begrensd wordt. Dat de probleemstelling
daarbij te eng wordt, Prof. Hepp heeft, om zijn „ge-
meene-gratie-opvatting” te kunnen volhouden, en om
den term „gratie” te kunnen blijven stellen, zijn para-
frase gegeven, die we kennen: een „al te groote mate
van (algemeene) genade”. Maar dat gaat niet op. Want
het element van het GERICHT, hoewel het nadrukkelijk
in het tekstverband naar voren gebracht wordt (vs. 9:
wanneer uwe gerichten de aarde treffen, leeren de in-
woners der wereld gerechtigheid), wordt hier onwille-
keurig weggewerkt uit den gedachten gang van den
lezer van Prof. Hepp. Boven de passage Jes. 26:7-19
schrijft Prof. Ridderbos: „Gerichtsverwachting”, en niet:
angst voor een surplus van gemeene gratie, of iets
dergelijks. Als de vrede niet wordt verstoord door een
oorlog, is daarmee nog niet een al te groote mate van
vrede bereikt; als in een rangkoor te weinig vrouwelijke
leden zijn, beteekent dat nog niet een te groot aantal van
mannelijke leden; als bij een ei het zout ontbreekt, is
dat tekort aan zout nog geen surplus van ei. Wat ik
over de gemeene gratie zeg, heeft steeds den nadruk
gelegd op het element van het oordeel; ik weigerde
steeds het element der genade overheerschend te maken.
Men kan nu achteraf zien, langs welke wonderlijke
wegen van redebeleid dit element van het „gericht”
soms wordt weggeredeneerd, ook in deze „parafrase”
van een passage, die juist over GERICHTSverwachting
spreekt, en uit die verwachting spreekt. Vs. 10 is illu-
stratie bij vs. 9: haec sententia superiori ita respondet,
ut eam illustret (Vitrina).

En dan zwijgen we nog maar over het feit, dat de
aangehaalde plaats minder over het oordeel en de (spa-
rende) lankmoedigheid zelf handelt, dan wel over de
daarin optredende openbaring van God in de ge-
schiedenis. Het probleem der gemeene gratie wordt
hier vermengd met dat der openbaring. Ds Hoekse-
ma heeft gelijk: Prof. Hepp legt eerst zijn meening in
den tekst, en haalt dan het „bewijs” er uit voor wat
hij wil. Maar dat is exegetische willekeur.

Tegen Ds de Graaf legt Prof. Hepp er den nadruk
op, dat in het hebreewsch een werkwoordsvorm staat
(juchan), welke van „genade” (chen) is afgeleid. Het
moet blijkens het verband dienen ten bewijze van een
bepaalde gezindheid Gods. Maar weer merken we op,
dat het iets anders is, te constateeren, dat voor iemand,
die straf verdiend heeft, het uitblijven dier straf als
een gunst GEVOELD wordt, dan te beweren, dat inder-
daad God een positief gunstige gezindheid in Zijn hart
HEEFT. Er is ook nog zoo iets als een anthropopathisch
spreken over God (Gods „berouw”); voordat men daarop
dogmatische constructies fundeert, dient men toch eerst
eens samen daarover te spreken. Temeer, omdat in
Jes. 26:10 niet gezegd wordt, dat God inderdaad ge-
nadige gezindheid heeft, doch alleen wordt gehandeld
over het onderstelde geval, dat de openbaring van
zijn ongenadige gezindheid uitblijft. En dat b.v.
de „tweede oorzaken” van het gericht, de vijanden,
geen offensief openen; ook zij toch kunnen als subject
van het „genadig behandelen” worden gedacht.

We vergeten niet, dat Prof. Hepp zelf zegt: op dezen
één tekst rust de leer der algemeene genade niet.
Neen, maar er staat toch, dat die leer op dezen tekst
mede rust. En dat is te houd gesproken; in Kuypers
„Gemeene Gratie” vindt men Jes. 26:10 dan ook in het
register niet vermeld. En wie in Gesenius het hier ge-
bruikte woord „chanan” opzoekt, en de gevallen nagaat,
waarin het van God als subject der handeling gebruikt
wordt, die ziet zich verwijzen naar Gen. 33:11, (Gods
zegen aan Jakob), 43:29 (een wensch voor Benja-
min), Ex. 33:19 (de beroemde plaats, voor de uit-
verkiezing!!!) Num. 6:25 (de hoogepries-
terlijke zegen!!!), 2 Sam. 12:22 (zegen aan
David), 2 Kon. 13:23 (genade aan het verbonds-
volk), Jes. 27:11 (géén genade over verbondsbre-
kers), 30:18v. (genade over Sion), Amos 5:15 (ge-
nade aan Jozefs overblijfsel), Mal. 1:9 (gebed
om genade over de zich bekeerende verbonds-
gemeente), Klaagl. 4:16 („de tijd van genade is
voorbij, Gods lankmoedigheid heeft een einde, van
een goedgunstig achtslaan op zijn volk is geen sprake
meer”, parafrase Prof. Aalders; over den tekst bestaat
verschil van meening); Ps. 59:6 (gebed om geen ge-
nade te bewijzen aan goddeloozen), Jes. 33:2 (gebed om
genade voor de „heilige kerk”, Kantt.), en voorts nog
naar Ps. 123:3 (Israël), Ps. 4:2 (Psalmlichter, e.d.;
Ps. 77:10 (idem); Gen. 33:5 (Jacob), Ps. 119:29
(Psalmlichter). De werkwoordsvorm, die in Jes. 26:10

voorkomt, wordt ook gebruikt in Spr. 21:10 (de godde-
looze heeft geen medelijden met zijn naaste).

Wie uit het gebruik van dezen werkwoordsvorm in
den hypothetischen zin van Jes. 26:10 iets
afleiden wil, dat in het geding tusschen Prof. Hepp
en zijn broeders eerstgenoemde zou kunnen helpen,
die bezondigt zich aan klankendogmatiek. Rust „de”
leer der algemeene genade ook op dezen tekst? Prof.
Hepp zegt: ja. Ik antwoord: neen; maar het verband
van den tekst begunstigt het gevoelen van mij zelf,
en laat zich gevoegelijk inlijven in het betoog, dat Prof.
Greijdanus onlangs in ons blad heeft gegeven. Geen
der door Gesenius aangehaalde teksten (zie boven)
komt Prof. Hepp te hulp; wij betwijfelen trouwens,
of hij van zulke biblicistische hulpverlening gediend
zou willen zijn, als hij definitief zijn standpunt be-
palen moest.

K. S.

Een motie.

Van den eerstondergeteekende ontving ik bij schrij-
ven van 2 Februari 1938 het verzoek, „bijgaand schrijven
in „De Reformatie” plaats te willen geven”:

*De Ring Roermond-Venlo van de organisatie der
Vrije Universiteit,*

nota genomen hebbende

*van de mededeeling in „Vrije Universiteitsblad”
van Mei 1937, waarin H.H. Directeuren „naar aan-
leiding van diverse brieven, welke bij hen zijn
ingekomen ter zake van de pers-polemiek, berichten,
dat het hun gebleken is, dat die aangelegenheid de
volle aandacht van het college van Curatoren heeft,
zooval wat den materielen inhoud der geopperde
bedenkingen, als wat de wijze van behandeling
daarvan betreft”;*

constateerende,

*dat inzake deze aangelegenheid sindsdien geen
wezenlijke verandering heeft plaats gevonden,
dat „de volle aandacht” van het college van
Curatoren „wat den materielen inhoud der geop-
perde bedenkingen betreft,” niet tot eenig feitelijk
resultaat heeft geleid,
dat van eenige „wijze van behandeling daarvan”
niets doeltreffends is gebleken,*

spreekt

*uit hartelijke liefde tot de Vrije Universiteit
unaniem haar volstrekte afkeuring en diep leed-
vezen over deze houding uit en neemt zich voor
deze zaak bij het Provinciaal Comité aanhangig te
maken,*

*teneinde aan Heeren Directeuren worde verzocht
meer resoluut, consequent en afdoend in deze zaak
te handelen en ons gereformeerde volk niet langer
over hun houding in het onzekere te laten.*

De Ring Roermond-Venlo,

De J. GROEN Jr., Praeses.

Ir D. W. VAN GELDER, Secretaris.

G. BOVEN.

B. KAMPHUIS.

W. OOSTERBEEK Sr.

Venlo, Januari 1938.

Tot zoover het stuk.

Volgende week hoop ik enkele opmerkingen naar
aanleiding van deze motie in ons blad te geven.

K. S.

Hoe Prof. Dr V. Hepp citeert. (V.)

Geval 10. Op bl. 69 citeert Prof. Hepp mijn uitspraak:
„De Gemeene Gratie” is uit een oogpunt van Schrift-
bewijs één van Kuypers minst geslaagde werken”.
Prof. Hepp vindt dat nog al erg; hij zal dus wel nooit
iets dergelijks b.v. van Bavinck hebben beweerd... Maar
dan vervolgt hij: „Als eenige grond wordt aangegeven,
dat Kuyper daarin niet voldoende terugging op de
schepping”. Maar dat is weer mis. Ik gebruikte het
recht, dat ook Prof. Hepp meermalen zich toekent, een
bewering te geven zonder bewijs (als Prof. Hepp 'hebb-
ben wil, dan met genoegen). Dat ik volstrekt geen
„grond” aangaf, en dus ook niet dezen „eenigen
grond”, blijkt uit wat ik schreef: „Ref.” XV, 302, b:
„Veel van de verschillen, die Dr Noordmans tusschen
Kuyper en mij meent te kunnen constateeren, zullen
fictief blijken, als hij Kuypers andere werken bestudeert;
„De Gemeene Gratie” is uit een oogpunt van Schrift-
bewijs een van Kuypers minst geslaagde werken.
Met name zijn teruggaan op de schepping wordt
uit zijn andere, minder beeldende geschriften, duide-
lijker, dan Dr Noordmans het zag, in zijn reconstructie
van Kuypers gemeene-gratie-leer”. Wie deze passage
aandachtig leest, bemerkt, dat Prof. Hepp er maar weer
wat van gemaakt heeft. Hij ziet ook, dat de hoogleeraar
het mis had, toen hij mij als „eenigen grond (!)” in
de schoenen schoof, dat Kuyper in „De Gemeene Gratie”
niet voldoende op de schepping terugging. Ik zei: in
zijn andere geschriften wordt het duidelijker dan
Dr Noordmans het zag.

Geval 11. Op bl. 70 citeert Prof. Hepp van mijn
hand de uitspraak: „vervolgens laat Dr Kuyper het
leerstuk der „gemeene gratie” zijn „vaste geschiedkun-
dige uitgangspunt” vinden in de „verbondssluiting van
God met Noach na den zondvloed”, welke dateering
ons reeds veel te laat gebleken is”. Daarbij constateert
Prof. Hepp, dat ik Kuyper hier niet begrepen heb. Maar
hij laat hier uit het citaat juist de vermelding
van de plaats weg, waar ik Kuyper zelf zich
zoo hoorde uitdrukken, n.l. „Gem. Gr.” I, 7. Prof. Hepp
citeert mijn: „Wat is de Hemel?”, 200. Hij moet echter
zelf erkennen, dat ik wel degelijk vermeld, op dezelfde
plaats, dat Kuyper ook reeds in het paradijs de
gemeene gratie laat tusschenbeide treden. Maar Prof.

Het Steenen Tijdperk.

Ditmaal parkeer ik mijn twoseater in de file van
fordjes, die men op een stadsboulevard kan aan-
treffen. In de schaduw van een wolkenkrabber wil
ik even met u praten over wat men noemt: het
grootstadsprobleem.

Met de opkomst der groote steden in de vorige
eeuw is een nieuw Steenen Tijdperk aangebroken.
Zelfs in ons land met zijn vlakke weiden en tal-
looze plassen, woont bijna 27 procent der bevol-
king in steden boven de honderdduizend inwoners.
Daar is tusschen de steden natuurlijk allerlei
onderscheid. Daar zijn tuinsteden, als het ware de
stad in een luxe bandje en goud op snee. Daar zijn
de frissche steden van de masten en de grauwe
van de schoorsteenen. Maar door den rook der
fabrieken en de lichtbundels der city ziet het ont-
fermend oog van God op die tienduizenden, die
nog het onderscheid niet weten tusschen hun rech-
ter- en hun linkerhand. Het menschenoog ziet met
gemengde gevoelens de stad aan. Je kunt het bij
wijze van spreken al hooren aan de manier waar-
op iemand het woordje groot voor stad uit-
spreekt. Laat hij de r's rollen, dan is hij vast een
aanbidder van het getal, de hoogte en den kilo-
meter; hij ziet alleen den lichtkant. Verdubbelt
hij de o's, dan benaauwen de gevaren zijn hart. Is
de o niet zuiver, maar helt zij over naar de
au-kant, dan is hij bepaald anti-stadsgezind! Nu,
anti-stadsgezindheid is in onzen tijd niet zeld-
zaam.

De „bruine” revolutie roept het volk terug naar
zijn bodem. Zongen eens de stadsproletaren:

Heel het raderwerk staat stil,
Als uw machtig arm het wil,

thans heft de nieuwe generatie aan:

Heel het raderwerk staat stil,
Als de kool niet groeien wil.

Christenen hebben vaak andere woorden op de-
zelfde wijs; als zij een sneer kunnen geven aan de
stad en aan de kerk in de stad, zullen zij dat
zeker niet nalaten. Jona zit nog altijd onder zijn
wonderboom, niet om God te danken voor zijn
schaduw, waarmede hij bevoorrecht werd, maar
om te zien of God Nineveh nu haast zal omkeeren!
Hoe dankbaar wij nu ook God hebben te zijn voor
ons land- en zeevolk, dat nog bij huis, troon en
altaar leeft, aan de anti-stadsgezindheid mogen wij
geen voet geven. Ook in de opkomst der groote
steden is de leiding van Gods Voorzienigheid. Hier
is niet alleen de binding, maar ook de ontplooiing
van het menschenleven. Hier wordt niet alleen met
de keien van Babel, maar ook met de kostelijke
steenen van Sion gebouwd. David moet van het
trouwe Hebron naar de groote stad Jebus, opdat
God heersche in het midden zijner vijanden. Geen
profeet wordt gedood buiten Jeruzalem, maar ook
geen Paulus of hij moet Rome zien. De Moeder-
gemeenten van de christelijke kerk waren de groote
stadkerken Jeruzalem en Antiochië. Als de steden-
dwinger van het evangelie heeft Paulus stad na
stad aan de kroon van Jezus gehecht. Orleans,
Toulouse en Bourges waren de drie fonteinen,
waaruit het water der reformatie over Frankrijk
en Europa vloeide. Genève werd de vesting van
Calvijn en Amsterdam het gereformeerde rozen-
hart! De arbeid der inwendige zending, die schitte-
rende bladzijde uit de geschiedenis der kerk, is
niet te denken zonder de slums van Londen, de
Gassen van Hamburg, de Eiskeller van Berlijn en
de Amsterdamsche Jordaan.

In de stad zal ook de worsteling der toekomst
zich voor een belangrijk deel afspelen. Hier heeft
het ongelooft zijn kathedraal, de wereldzin zijn cabar-
et, de revolutie haar cellen. Hier moge ook ge-
vonden worden de lijzaamheid en het geloof der
heiligen, hier mogen gevonden worden die de ge-
boden Gods bewaren en het geloof in Jezus.

Tot de zegepraal van Jezus Christus ook aan de
stad haar kroon zal geven. Eden was een hof,
maar Jeruzalem is een stad. Het wereldproces
om te volmaken is ten einde gebracht. (Greijdanus
bij Openbaringen 21 en 22.)

Alzoo, Broeders, bidt voor ons, opdat het Woord
des Heeren zijn loop hebbe!

Wij laten ze niet los, de honderdduizenden die
in onze steden wonen, wij houden ze vast in geloof.

Zij zullen ons niet hebben,
Zoolang deez' IJ-stad staat...

N. B.

Hepp verzuimt dan weer, erbij te vertellen, dat ik daarop
laat volgen: „op dit punt is zijn theorie niet
geheel doorzichtig”. Ik had daar het oog op
het feit, dat Dr Kuyper het leerstuk der gemeene
gratie „zijn vaste geschiedkundige uitgangspunt” laat
nemen in de verbondssluiting met Noach” (I, 7); een
uitgangspunt van een leerstuk is natuurlijk heel
wat anders dan een „uitgangspunt voor de tegen-